

KAPÁS ISTVÁN

MTA Pszichológiai Intézete, Budapest

ANNA FREUD POHÁRSZÉKÉNEK SZELLEME

Eddig ismeretlen dokumentumokra és tényekre alapozott könyv jelent meg az Egyesült Államokban¹. A mű méltán kavarta fel a kedélyeket pszichoanalitikus körökben, de joggal tarthat igényt mindazok figyelmére is, akik bármely okból érdeklődnek a pszichoanalízis iránt és figyelemmel kísérik e tudomány elméleti és gyakorlati eredményeit. A könyv bázisul szolgáló kutatás anyagáról előzetes tanulmányok jelentek meg a sajtóban² és már a nyilvánosság felé tett e kezdeti lépések³ élénk reakciókat váltottak ki a szakemberek köreiből⁴. Azt lehet mondani, hogy a Masson-féle kutatás sajtóvisszhangja már-már jelentékeny irodalomká válik⁵.

E komoly visszhangot kiváltó könyv szerzője JEFFREY MOUSSAIEFF MASSON, aki pszichoanalitikus és szanszkrit nyelvvel foglalkozó tudós. Bölcsészettudományi tanulmányainak végeztével a Harvard Egyetemen kapott diplomát és itt szerezte meg a bölcsészdoktori fokozatot is. Ezt követően a Torontói Pszichoanalitikai Intézetben kapott kiképzőanalízist 1970 és 1978 között, majd tagja lett a Nemzetközi Pszichoanalitikai Társaságnak. Tanított a torontói egyetemen, a kaliforniai Berkeley Egyetemen, később a New York-i Freud Archívum kutatási témáért felelős igazgatója lett. Ebből a pozíciójából 1981-ben elbocsátották azt követően, hogy egy New Havenben, a Western New England [Psychoanalytical Society előtt tartott előadásában vázolta nézetét arról, amit e könyvben részletesen ismertet. Eddigi publikációi főként a pszichoanalízis elméleti megfontolásaival vannak kapcsolatban: HANLY, C. and MASSON, J.: A critical examination of the new narcissism. *International Journal of Psychoanalysis*, 1976 (1–2); MASSON, J.: Perversions: Some observations. *Israel's Annals of Psychiatry and Related Disciplines*, 1976 (dec.). E tanulmányok jelzik a szerző érdeklődési területét, és — főként a perverziókkal foglalkozó írás — e kötet előzményeinek tekinthetők. Érdemes megjegyezni, hogy Masson színrelépését további hasonló jellegű kutatások⁶ követték, amelyek némi párhuzamot mutatnak ugyan Masson által kezdeményezett vizsgálódással, de időnként teljesen eltérő hangsúlyú érvrendszert használnak.⁷

Masson kutatásainak intenciója az, hogy a pszichoanalízis új és teljesebb megértését alapozza meg a pszichoanalízis-történet általa igaznak tartott verziójának rekonstrukcióján keresztül. A pszichoanalízis történetében először kerülnek napvilágra olyan kiadatlan levélrészletek és a szakma iránt érdeklődők többsége számára nem hozzáférhető információk, melyekkel a rekonstrukciót végrehajtja és állításait, feltételezéseit alátámasztja. Ami a dokumentumokat illeti, egy kis kitérő szükséges.

Mint ismeretes, és mint arról Jones is beszámol, Freud megsemmisítette a W. Fliess által neki írt leveleket. Ám Fliess halála után Fliess özvegye a Freud által Fliess-

nek írt magánjellegű leveleket, tudományos feljegyzéseket, kéziratokat (több mint 280 db-ból álló gyűjteményt) elküldte egy Reinhold Stahl nevű berlini könyvkereskedőnek. Fliess özvegye azt a szigorú feltételt szabta, hogy az anyag nem juthat Freud kezébe, mert igen nagy a valószínűsége, hogy a Fliess-levelek sorsára jutna. Stahl Franciaországba menekült a nácik elől, itt a Freud–Fliess levelezést átadta Marie Bonaparte-nak, aki Bécsbe vitte magával, ahol Freudnál járt analízisbe. M. Bonaparte beszámolt Freudnak arról, hogy birtokában vannak a levelek. Freud ragaszkodott ahhoz, hogy semmisítsék meg az anyagot, sőt jutalmat ígért M. Bonaparte-nek, ha hajlandó visszaszolgáltatni, de M. Bonaparte visszautasította Freud ajánlatát. Ehelyett a bécsi Rotschild Banknál letétbe helyezte a Freud–Fliess levelezést. Ausztriának Hitler által történt megszállásakor a zsidó bank komoly veszélybe került, ezért M. Bonaparte engedélyt kért és kapott arra, hogy az anyagot a gestapo jelenlétében saját széfjében helyezze el. Nem sokkal ezután M. Bonaparte Párizsba költözött, de 1941 februárjában, amikor a németek Párizst is megszállták, a leveleket a párizsi dán nagykövetségen helyezte el. A háborút követően komoly elővigyázatosság mellett (egy esetleges hajószerencsétlenségre is felkészülve, vízhatlan csomagolással ellátva) a dokumentumok tengeri úton Londonba kerültek.

Anna Freud, Ernst Kris és Marie Bonaparte 1950-ben Németországban adták ki a megmentett levelezést, majd 1954-ben Angliában is megjelent *the Origins of Psychoanalysis* címmel. E kiadás azonban nem komplett, a három szerző önkényesen kihagyott olyan levélrészleteket, amelyeket bizonyos okok miatt nem tartottak kíváncsnak nyilvánosságra hozni. A nem publikált anyagot Anna Freud őrizte otthonában és érintetlenül hevert itt mindaddig, amíg Masson kitartó és hosszas kérésére engedélyt kapott Anna Freudtól arra, hogy bepillantson – mindössze egyetlen levélbe. Ám úgy látszik, Massonnak ez is elegendő volt ahhoz, hogy megalapozza további kutatásainak lehetőségét. Kiderítette ugyanis, hogy az illető levél egy részletét Jones hibásan fordította a publikált verzióban. Masson megmutatta a hibát Anna Freudnak, aki elragadtatását fejezte ki az éles megfigyelő munkája láttán és engedélyt adott Massonnak újabb levelekbe való bepillantásra, sőt engedélyt a kiadatlan levelek és levélrészletek kiadására is. Az eddig kiadatlan anyag publikálása megtörtént és piacra került: *The Complete Letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess: 1887–1904.* címmel.

Massont 1980 végén nevezték ki a Freud Archívum kutatási témáért felelős igazgatójává, de Kurt Eissler után az igazgatói szék várományosa is volt, sőt Anna Freud halála után a Freud Múzeum igazgatói posztjára is pályázott, amelyet Anna Freud házában rendeztek be a Maresfield Gardens 20 sz. alatt Hampsteadben. A házat egyébként Muriel Gardiner vásárolta meg és ajándékozta az Archívumnak. Anna Freud halála után Masson azonnal kész tervvel állt elő: Londonba megy és az összes levelet, amely a házban található, az Egyesült Államok londoni követségére viszi, ugyanis attól lehetett tartani, hogy Anna Freud hozzátartozói elviszik az anyagot. Egyébként egy levél értékét 2000 dollárra becsülték ekkor. Az anyagban a Freud–Fliess levelezésen túl Freud–Charcot, Freud–Minna Bernays levelek és családi jellegű levelezések is vannak.

Az amerikai pszichoanalitikusok egyemberként követelték Eisslertől, az Archívum direktorától, hogy „kösse pórázra” Massont, mert komoly veszélyt jelent a pszichoanalízisre az, amit oly lázas igyekezettel kutat Masson. Masson nem védekezett,

sőt kijelentette, igazuk van a pszichoanalitikusoknak, amikor félnek, hiszen olyan szellemet engedett ki Anna Freud házából (egy régi pohárszékben találta a kritikus levelet), amely még jó ideig fogja kísérteni az analitikusokat. Masson szerint a szellem azzal fenyeget, hogy ledönti a pszichoanalitikus terápia jól jövedelmező struktúráját, üzletét.

Mint ismeretes, 1895-ben Freud megfogalmazta azt az elméletet, amelyet Masson a freudi életmű legjelentősebb elméleti kiindulásának és a pszichoanalízis sarkkövének tekint: minden komolyabb felnőttkori neurotikus megbetegedés és emocionális zavar olyan — a gyermekkor korai szakaszához köthető — traumatikus élményekben gyökerezik, amely élményekről való racionális tudásunk elfojtott marad. A traumatikus élmények alatt szexuális jellegű manipulációk és az ezekkel olykor együttjáró szadiszztikus színezetű cselekmények elszenvedését értjük. Az élmények okozója, az elkövető legtöbbször a gyermek felügyeletével, gondozásával megbízott felnőtt személy: szülő, felnőtt rokon, nevelő, tanár, a gyermek otthonában élő háztartási alkalmazott, és bárki, akinek alkalmá van visszaélni a gyermek kiszolgáltatottságával, gyengeségével. Röviden így foglalható össze a freudi elcsábítási elmélet, amelyet Freud visszavont és felváltott azzal a nézettel, hogy a traumatikus élmény a realitás szintjén nem történik meg, csupán „fantáziaképek” hozhatók fel az analízis során, a pszichoanalitikust felkereső páciensek csupán elképzelik a csábítás és erőszak mozzanatait tartalmazó emlékképeiket. Tudjuk azt is, hogy később ez a módosított nézet vált a pszichoanalízis elfogadott, legalizált, további elméleti megfontolások létrejöttét is serkentő kiindulópontjává.

Kutatásainak eredményeképpen Masson azt az állítást fogalmazza meg, hogy az elcsábítási elmélet visszavonása végzetes következményekkel járt a pszichoanalízisre nézve, a visszavonás az elméleti alapvetés és a terapeutikus gyakorlat területén egyaránt súlyos tévedések forrásává vált. Ez annál is sajnálatosabb, mivel Masson véleménye szerint az elmélet megtagadásának oka tudományos megfontolásokon kívül eső motívumokban keresendő. E motívumok felkutatása és részletes ismertetése képezi kutatásainak gerincét, hogy hangot adjon annak a sürgető igényének, miszerint: ha az elcsábítási elmélet által kibontott etiológiai formula helytálló, továbbá, amennyiben igaz, hogy a jelentősebb neurotikus megnyilvánulások gyökere a gyermekkorban elszenvedett szexuális jellegű visszaélés, akkor meg kell változtatni a neurotikusok terápiájának elméletét és módszereit, hiszen a centrális esemény figyelmen kívül hagyásával nem lehet sikeresen kezelni a betegséget.

Masson szerint Freudnak az a lépése, hogy a traumatizáló élményt az irrealitás, a fantázia szintjére fokozza le, olyan veszélyes örökség, amelyet sikerült örökölni a huszadik századi pszichiátriára. Az elcsábítási elmélet megtagadása következtében kialakult freudi pozícióból ugyanis Masson szerint az következik, hogy nem feltétlenül kell a traumatizáló reális élménynek pszichés sérülést maga után vonnia a felnövő gyermekben, sőt még pozitív hatása is lehet a traumának. Klasszikus analitikus tanulmányok hivatkoznak arra, hogy a szülő által végrehajtott csábítás nem minden esetben és elkerülhetetlenül valami negatív hatású esemény. Masson leír egy esetet⁸. Egy analitikus páciense, aki 15 éves korában szabadult Auschwitzból, azt mondta egy alkalommal neki, hogy úgy érzi, „Auschwitz csinált belőlem embert”. Masson úgy értékelte a páciens kijelentését, mint olyan defenzív jellegű megnyilatkozást, amely arra szolgál, hogy megvédje a páciens énjét az elszenvedett traumák negatív hatásaitól.

Masson egy analitikusok számára rendezett összeövetelen kérte, hogy mondják el véleményüket az ott jelenlevők e kérdésben: lehetségesnek tartják-e, hogy valóban Auschwitz csinált embert a páciensből. A megkérdezett analitikusok egyetértettek Masson páciensének kijelentésével, persze nem abban az értelemben, hogy a koncentrációs tábor valami kellemes hely lett volna számára, hanem abban az értelemben, hogy nem mindenki került ki lelkiileg sérülten és traumatizáltan Auschwitzból. Az analízis lerombolja, lefejt a védekezés külső héját és így jut el a fájdalmas élményig, a traumáig. Ám az analitikusok úgy érvelnek, hogy e külső héj lefejtése után maradó valami nem olyan, mint a valóság, a realitás. A pszichoanalitikusok egybehangzó véleménye az volt, hogy Auschwitz nem tett beteggé olyan embereket, akik egészségesek voltak. Csak azok sérülhettek, akiknek a személyisége már előtte is magában hordozott valamit a sérülésből.

Masson véleménye szerint ezen a ponton tűnik veszélyesnek a pszichoanalízis álláspontja: mindegy hogy a traumatikus élmények megtörténtek-e a valóságban, vagy csak a fantázia szintjén jelentek meg, a dolog ugyanúgy torkolthat pszichés betegségbe és egészségbe egyaránt. Masson minden elkövet, hogy a realitást, a valós világot ily módon „zárójelbe tevő”, felfüggesztő pszichoanalitikus álláspontot a kritika tüze alá vonja és a pszichoterápiás kezelésben részesülő betegek számára jelentkező veszélyeire figyelmeztessen.

A Masson kutatásait összegezõ könyv felépítését tekintve öt fejezetre tagolódik: 1. „A hisztéria etiológiája”; 2. Freud a párizsi halottszemlén; 3. Freud, Fliess és Emma Eckstein; 4. A csábítás elmélet freudi visszavonása; 5. Ferenczi előadásának különös esete. A függelékben található egy Freud és Emma Eckstein viszonyát taglaló írás Masson tollából, ugyancsak a függelékben van Freud 1896-ban írt műve, „A hisztéria etiológiája” c. írás, melyet James Strachey fordított angolra, valamint itt olvasható Ferenczi Sándor írása is, amely a felnőttek és a gyermekek közti nyelvzavarról szól. A magyar olvasó számára tudománytörténeti érdekesség az a kép, amely Masson kutatása nyomán bontakozik ki Ferenczi Sándorról. Többször hangsúlyozza, hogy őszintén rokonszenvezik a magyar pszichoanalitikussal, amiért az elcsábítási elmélet freudi visszavonása után más elméleti álláspontra helyezkedett, mint a freudiánus többség.

Masson könyve nem nélkülözi a patetikus előadásmód fordulatait és nincs szándékában hallgatni arról, hogy a Freud–Fliess levelezés eddig kiadatlan részleteiből, dokumentumaiból élénk tároló összefüggéseket a huszadik századi pszichiátria és pszichoterápia szempontjából szinte kizárólagosan perdöntő jelentőségűnek tartja.

Most pedig lássuk, hogy milyen alapokra helyezi Masson a könyv mondanivalójaként megfogalmazott állítást. Röviden ismertetjük érvelését:

1. Masson szerint Freud „A hisztéria etiológiája” c. művével „egyike azoknak, akiknek sikerült felrázni a világot álmából”⁹. 1895 és 1896 táján Freud felfigyelt arra, hogy nőpácienseinek múltjában van valami szörnyű és erőszakkal kapcsolatos elem. A Freud előtti pszichiáterek a betegek beszámolóit hallva hisztériás hazudozással vádolták a pácienseket, nem megbízható emlékezetüknek és fantáziájuknak tulajdonították a történeteket. Freud volt az első pszichiáter, aki elhitte, hogy igazat mondanak. Változatos nevekkkel illetve Freud a betegbeszámolóiból kibontakozó eseményt: gyermekkori szexuális jelenet, csábítás, szexuális támadás, erőszak, merénylet, agresszió, trauma. A többértelműség ellenére nem kétséges, hogy Freud mit értett elcsábításon (a későbbiekben csak ezt a kifejezést használja Freud): olyan erőszakos és kegyetlen

aktusról van szó, amely megsebesíti a gyermeket létének minden aspektusát tekintve (rendszerint fiatal leánygyermek az áldozat Freud szerint). A gyermek még sem testileg (életveszélyes következményekkel járhat a gyermekre nézve egy anális sérülés), sem emocionálisan nem érett a szexuális tevékenység egyetlen felnőtt formájára sem. Freud szerint a felnőttet érzelmi és szexuális életének kudarcai és boldogtalansága készíti ilyen tettek végrehajtására a gyermeken, aki rémült, nem tiltakozik, túl erőtlenség ahhoz, hogy megvédje magát és túlságosan függ az élete a felnőtt további gondoskodásától, semhogy az orvoslás valamilyen módját keresné. A felnőtt jellemzői egy ilyen kapcsolatban Freud szerint: a szexuális kapcsolat nyomán keletkező függőségi viszony, ugyanakkor a komplett autoritás és a büntetéshez való jog, melyet érvényesíteni tud a gyermekkel szemben. A gyermek pedig átéli teljes kiszolgáltatottságát, dühöt, undort és elhagyatottságot érez.

Ezeket az emóciókat reprodukálták Freud páciensei is az analízis során és ezeknek az élményeknek az autentikus újraátélése volt az egyik olyan tényező, ami meggyőzte Freudot az elcsábítás realitásáról. 1896. április 21-én a Pszichiátriai és Neurológiai Társaság ülésén, Bécsben, Freud bejelentette felfedezését. A reakció az értetlenség és az elutasítás csendje volt, ami egyre mélyült, csakúgy, mint Freud szakmai izolációja. Masson könyvének első fejezetében olvashatunk egy eddig kiadatlan levélrészletet a Freud/Fliess levelezésből: „... a páciensek viselkedése, mialatt reprodukálják gyermekkorai élményeiket, minden szempontból összeegyeztethetetlen azzal a feltevessel, hogy az élmények nem valóságos eseményből származnak.”¹⁰

E szilárdnak tűnő meggyőződés ellenére később — 1905-ben — Freud nyilvánosan is visszavonja az elméletet. Érvelése a következő: „... a maszturbáció a gyermekkorban általánosan előforduló esemény, amellyel az emlékezet hiányos működése jár együtt. Valójában a legtöbb női páciensnél a fantázia terméke az állítás, hogy az apa elcsábította őt. Voltaképpen ez egy későbbi feldolgozása a gyermekkorai szexualitás emlékeinek, amely arra jó, hogy elfedje a maszturbáció tényét és mentséget, ürügyet, enyhülést nyújtson az infantilis szexualitással kapcsolatos büntudatra. A fantázia tartalmazza a realitás töredékeit: a papa ártatlan cirógatása, dédelgetése a legkorábbi gyermekkorban felébreszti a kislány szexualitását (hasonlóan érvényes ez a fiú és az anya viszonyára). A gyengéd szülő, amikor igyekszik megtörni a gyermek maszturbációs szokásait, öntudatlanul okot ad a témával való foglalkozásra. És az indítékok keverednek a fantáziával, mely gyakran dominálja a női belső világot: egy rész igazság, egy rész szellemi kielégülés, egy rész bosszú.”¹¹

2. Freud 1885. október 3. és 1886. február 28. között Párizsban tartózkodott, ahol Jean Martin Charcot tanítványaként dolgozott és végzett megfigyeléseket a Salpetriere kórházban. Masson szerint ez a párizsi tanulmányút döntően befolyásolta a pszichoanalízis későbbi alakulását. Masson igyekszik kimutatni, hogy Freud részt vett olyan halottszemléken, melyeket bírósági végzés nyomán rendeltek el, és ahol az áldozatok brutális szexuális cselekmények fiatal áldozatai voltak. Az akkori francia pszichiátriai irodalom szerzői fedezték fel a fizikai és szexuális jellegű, gyermekeken végrehajtott cselekmények elterjedt voltát és pszichológiai jellegű következtetéseket vontak le a tényekből. A témával foglalkozók egyik kimagasló alakja Ambroise Auguste Tardieu a Párizsi Egyetem Igazságügyi Orvostani Tanszékének professzora, a Párizsi Orvosi Akadémia elnöke. Valószínű, hogy Freud olvasta Tardieu könyvét, melynek cí-

me: „Igazságügyi-orvostani tanulmány a gyermekeken elkövetett kegyetlen és brutális cselekményekről”. Ez volt az első ilyen jellegű mű Európában. Tardieu leírja, hogy 1858–1869 között Franciaországban 11 576 ilyen eset fordult elő. Ezek közül 9125 gyermekek elleni erőszakos cselekmény. Kimutatja, hogy majdnem az összes áldozat lány. A könyv 1867-es kiadásában 616 esetet ismertet. Tardieu a brutális események nyomán keletkező sérüléseket, anatómiai elváltozásokat a halottszemléken szakértőként konstatálhatta: anális fissurák, erőszak által okozott elváltozások a fiatal lányok nemi szervein.

Egy másik szerző, Paul Bernard tanulmányában („Fiatal lányok elleni szexuális merénylet”) azt írja, hogy 1827 és 1870 között Franciaországban 37 176 eset történt, a gyermekek 15 évesek vagy ezen aluliak. Bernard kifejti, hogy a gyermekek elleni szexuális erőszak nagyon gyakori, főleg nagy népsűrűségű területeken, ipari centrumokban. Az elkövetők a leggyakrabban érett korú férfiak vagy idősebb emberek, majdhogynem fordított arányosság állapítható meg az elkövető és az áldozat életkora között. Bernard szerint az iskolázottság nem tűnik gátló faktornak e bűncselekmények elkövetésében. Tardieu-t Paul Brouardel követte a professzori székhelyen és 1879-től nyilvánossá tette a halottszemléket a orvosok számára. Évente mintegy 1000 boncolásos halottszemle volt, ebből 300 történt bírői végzéssel.

Masson érveket hoz fel amellett, hogy Freud részt vett Brouardel szemináriumán, a halottszemléken és meggyőződése, hogy ő volt az első, aki az itt látott és tapasztalt események pszichológiai jelentőségét teljes valóságában értékelte. Annak oka, hogy Freud mégsem utal írásaiban a francia szerzők munkáira, az lehet, hogy „nem kívánta átengedni a prioritást, tudva azt, hogy ő volt az első, aki az anyag pszichológiai relevanciáját felfedezte”.¹²

Említést tesz Masson az ide vonatkozó francia irodalom egy másik vonulatáról is, amelynek talán tartós hatása lehetett Freud későbbi döntésére is. Noha Freud nem hivatkozik e vonulat szerzőire sem, mégis, érdekes, hogy a csábítási elmélet visszavonásakor az említett irodalom szerzőinek érveivel támasztja alá az elmélet megtagadását. Ezek az érvek a következők: a genitális jellegű érzéksalódások a hisztéria (neurózis) következményei; a hisztériás beteg azért talál ki képtelen történeteket, hogy magára vonja környezetének figyelmét; a gyermekek által kitalált történetek sok rokon vonást mutatnak a hisztériás beteg hazugságaival; a szexuális traumák csak a fantázia termékei.

Összegezve Freud párizsi tanulmányútjának ide vonatkozó részleteit: a Masson által felkutatott bizonyítékok szerint Freud részt vett Brouardel demonstrációin; tulajdonában voltak Tardieu-nak és Brouardel-nek a szexuális abúzusról írott könyvei, továbbá Bernard könyve is, mely szintén e témáról szól. További kutatásaiban Masson azt találta, hogy könyvtárának német szerzők (Krafft-Ebing, Moll) által írt könyveiben Freud olyan passzusokat jegyzett meg vagy húzott alá, melyekben Tardieu és Brouardel eseteit idézik a szexuális abúzus köréből.

Masson szerint ezek a tapasztalatok nem maradhattak minden hatás nélkül Freud későbbi gondolkodására.

3. Freud legközelebbi barátja és a tudományos, szociális izoláció közepette legközelebbi kollégája Wilhelm Fliess volt. E szoros barátság időtartama – 1894 és 1900 között – egybeesik azzal az idővel, amikor Freud nagyon komoly munka, belső vívódások és a külső elutasítás légkörében kidolgozta a neurotikus megbetegedések infanti-

lis szexuális etiológiájának elméletét. Az elcsábítási elmélet igen szoros kapcsolatot mutat Fliessnek Emma Ecksteinen elvégzett operációjával és végül az elméletről való lemondás összefonódik Freudnek Fliesshez fűződő viszonya történetével.

Emma E. egyike volt Freud legkorábbi analitikus pácienseinek, panaszai menstruációs jellegű diszfunkciók voltak. Tekintettel arra, hogy Fliess is élénken foglalkoztatta a szexuális problémák kérdése (mint később kiderült teljesen más aspektusból, mint Freudot), vállalkozik rá, hogy megoperálja Emmát. Elmélete szerint ugyanis a maszturbáló neuraszténiasok nagy része „nazális reflex neurózisban” szenved, mely szerint úgy kezelhető, hogy a nemi szerveknek a nazális tájékon reprezentálódó részét műtéti úton eltávolítják. Az orrcsont egy bizonyos részének kiirtása a panaszok megszűnéséhez vezet, de csak akkor, ha a beteg végleg felhagy maszturbációs szokásával. Masson valószínűnek tartja, hogy Emma volt az első beteg, akit Fliess ezzel a technikával gyógyított. Masson úgy vélekedik, hogy Emma Eckstein az egyedüli legfontosabb személy a pszichoanalízis történetében. Ő a „pszichoanalízis első áldozata és a huszadik századi gondolkodás hősnője”. Masson érvelését követve: Freud azért vonta vissza az elcsábítási elméletet, mert nem tudott szembenézni az igazsággal, azzal, amit Fliess csinált Emmával. Szüksége volt rá, hogy higgye: Fliess ártatlan volt és Emma volt a vétkes. Így fejlesztette ki Freud azt a meggyőződését, hogy az analitikus páciensek hazudnak és a fantáziáik teszik őket beteggá, nem pedig az, ami valóban megtörtént velük.

Természetesen nehezen rekonstruálható, hogy Freud milyen meggondolásból remélt segítséget egy ilyen jellegű beavatkozástól. Masson arra hivatkozik, hogy Freudnak Fliess iránti idealizációja is motiválta a műtéti megoldás melletti állásfoglalását. Az operáció során mulasztás történt, az eltávolított csont rész helyén Fliess egy gézdarabot felejtett, ami hosszú és életveszélyt okozó vérzést eredményezett. Barátja presztízsének megvédése érdekében Freud bagatellizálni igyekszik a műtéti hibát és Emma vérzését hisztériás tünetnek minősíti. Eszerint a masszívan fennálló vérzés Emma szexuális vágyakozásának testi kifejezője lenne. Freud további vizsgálatai Emma élettörténetében olyan mozzanatokat tárnak fel, amelyek szexuális csábítással kapcsolatosak.

A Freudban megfogalmazódó új elmélet ismertetése egy francia folyóiratban jelenik meg először 1896. március 30-án.¹³ A cikkben 13 hisztériás eset analíziséről számol be, az esetek egyikéből sem hiányzik a csábítás. Kimutatja, hogy akár brutális az erőszak, akár kevésbé gyorsan zajló és undorító, hasonló következményekhez vezet.

Ettől kezdve Freud szkeptikus a maszturbáció hatásait illetően, amelyről pedig Fliess azt hitte, hogy a hisztéria forrása. Fliess szerint a szexualitás veleszületett, konstitucionális adottság individuális különbségekkel, nincs pszichológiai természete és nem kezelhető pszichológiai módszerekkel.

4. A két barát viszonyában némi változás következik be, hiszen véleményük különbsége a hisztéria keletkezéséről nyilvánvalóvá vált. Hogy a reálisan megtörtént szexuális traumáról Freud érdeklődése mindinkább a fantáziaélet felé fordul, abban megfontolandó tényező Masson szerint az, hogy Freud nem maradhatott volna szoros viszonyban Fliess-szel, ha nem hajlandó változtatni eredeti elgondolásán. Ám — Masson az eddig kiadatlan levélrészletekből ilyen jellegű bizonyítékokat is kiolvasni vél — Freud nem volt meggyőződve tettének helyességéről, sőt az elmélet visszavonását követően 3 hónappal 1897. december 12-én (egy kiadatlan) levélben olyan kijelentést tesz, miszerint: „Feltámadt az apa-etiológiába vetett bizalmam...”¹⁴

Továbbá, 1897. december 22-én Freud egy olyan esetbeszámolót küld Fliessnek, amelyben egy kislányt két éves korában defloreált az apja és gonorrhéával fertőzte meg, így került életveszélyes állapotban kórházba a gyermek.

Freud továbbra is kapcsolatban volt Emma Eckstein-nel, aki gyógyulása után maga is praktizált és olyan eseteket hozott Freudnak, amelyek egyértelműen tartalmaztak elcsábításra vonatkozó momentumokat.

Masson könyvében említést tesz Wilhelm Fliess fiának, Robert Fliessnek a munkásságáról. Szerinte R. Fliess 1973-ban megjelent könyve „Szimbólum, álom és pszichózis” egy „ékeesszó és intelligens kérelem” Freud korai elcsábítási elméletének visszahívására a modern pszichoanalitikus praxisba. R. Fliess tézise szinte tökéletesen megegyezik Freud korai elméletével: minden komolyan beteg neurotikust szexuálisan elcsábítottak vagy traumatizáltak a korai gyermekkorban. Szerinte a trauma a 4. életév előtt történik. Masson véleménye a kérdésben nem egyezik teljesen Robert Fliess véleményével, aki azt mondja, hogy minden emocionális zavar mögött abúzus keresendő, de azt nagyon is lehetségesnek tartja, hogy a neurózist valami olyasmi okozza, ami reális eseményt volt a maga idejében.

Végül van itt még valami, ami alaposan megfontolandó. Robert Fliess komolyan meg van győződve arról, hogy édesapja szexuálisan elcsábította őt, pontosan az idő tájt, hogy Freud elmélete felfedezésének útján járt és gondolkodásának szinte minden mozzanatát levelek útján beszélte meg W. Fliess-szel. Ha ez így van — aminek állítása persze valóban cáfolhatatlan bizonyítékok felvonultatását igényli —, akkor elmondhatjuk; Freud ahhoz a detetívhez hasonlatos, aki munkájának, a nyomozásnak minden részletét közli valakivel, segítséget, tanácsot várva megosztja gondolatait egy közeli baráttal, akiről a végén kiderül, hogy nem más, mint a tettes.

5. Freudot követően a magyar Ferenczi Sándor volt az, aki a klinikai tapasztalataiból származó adatok alapján ugyanarra a következtetésre jutott a neurózisok eredetét illetően. Ferenczi szerint a felnőtt a gyermek szeretet iránti vágyát használja ki — szexuális kielégülést akarva elérni. A gyermek nem tagadja meg a szülő kívánságát, mert gyámoltalan, fél a szeretet elvesztésétől és a félelem megbénítja. Ehelyett létrehoz egy elhárító mechanizmust, amelyet Ferenczi nevezett meg először: *azonosulás az agresszorral*. A mechanizmus lényege: a gyermek tudja, hogy a cselekmény, amely megtörtént, rossz, ám nincs senki, aki felelősséget érezzen érte, kivéve a gyermeket. A szülő, aki tagadja, amit tett, vagy tagadja annak ártalmas voltát, gyakran válik agresszívvé, fizikálisan abuzívvé a gyermekkel szemben. Ennek magyarázata Ferenczi szerint az, hogy saját bűnösségét a gyermekre vetíti és megtorolja. A tudattalan lelkiismeretfurdalás a gyermek elleni erőszakos dühében nyilvánul meg. Ferenczi szerint a csábítás következménye a felnőtt gyermek pervertált és fejletlen szexualitása és az, hogy a trauma által okozott sokk a személyiség hirtelen érését okozza, így emocionális koraérett-ség jelei láthatók a gyermekben.

Nézeteinek összefoglaló írásával Ferenczi nyitotta meg az 1932 szeptemberében Wiesbadenben megtartott 12. Nemzetközi Pszichoanalitikai Kongresszust. A kongresszuson résztvevő vezető analitikusok olyan véleményen voltak, hogy az írásban foglalt nézetek nem terjedhetnek el szélesebb körben, mert ez veszélyt jelentene a társadalomra. Ferenczit nem érte váratlanul a kellemetlen és hűvös fogadtatás, hiszen előzőleg Freudnak (aki betegsége miatt nem tudott részt venni a kongresszuson) Brill jelenlété-

ben felolvasta az előadás szövegét. Freud megpróbálta lebeszélni, hogy előadja, de legalábbis szerette volna elhalasztani az anyag nyilvánosságra hozatalát.

Masson szerint Ferenczinek a gyermekkori szexuális traumák kapcsán levont elméleti következtetései, makacs és állhatatos ragaszkodása a csábítási elmélethez — ezek voltak a döntő tényezők, amik Freud és Ferenczi elhidegülését okozták, nem pedig Ferenczinek az analízisben alkalmazott módszertani újításai, noha a két dolog nem választható el teljesen egymástól.

Ferenczi 1933-ban bekövetkezett halála alkalmából a vezető analitikusok nekrológokban méltatták munkásságát. Eddig nem ismert levelekből Masson azt próbálja kimutatni, hogy miképpen fogtak össze a pszichoanalízis vezető szakemberei annak érdekében, hogy Ferenczi tudományos állhatatosságát a hivatalos megnyilatkozásokban valamiképpen betegségével magyarázzák. Freud egy Jones-nak írott levelében „pseudologia phantastica”-t, Jones „paranoia”-t említ, ami magyarázatul szolgálna Ferenczi tudományos állításainak képtelenségére. A Freud-nekrológ szerint abban, hogy Ferenczi hitt páciense gyermekkori traumáiban, döntő szerepet játszott testi betegsége, amelyben „kialudt briliáns intellektusa”. Jones nekrológban a „mentális regresszió” kifejezést használja magyarázatul arra, ahogyan Ferenczi a pszichoanalízis alapproblémáihoz viszonyult. Masson szerint Ferenczi említett előadása egyfajta válasz volt arra, hogy Freud visszavonta a csábítási elméletet. Ferenczi nézete — szemben a módosított freudi felfogással —, hogy a valódi trauma idézi elő a fantáziák felébredését, e fantáziák reális eseményekből erednek és nem helyettesítik azokat. Az emberek abba betegségnek bele, ami történt velük és nem abba, amit elképzelték, hogy történt velük. Mintha Ferenczi azt mondta volna Freudnak: „Nem volt bátorságod kiállni az igazságért és megvédeni azt. A mozgalom, amely felnőtt körülötted, ennek a gyávaságnak a produktuma. Én nem fogok osztozni ebben. Hű leszek az igazsághoz.”¹⁵

Nem tudjuk, hogy jogosult-e a súlyos szavakba foglalt neheztelés, amit Masson Ferenczi ajkáról vél hallani. Egyvalami azonban bizonyossággal állítható Freud életének és életművének eddig megismert tényei és művei birtokában: korának szigorú természettudományos, a túlszimplifikált kauzalitásfogalom büvkörében élő tudományos légkörében úttörőként harcolt a pszichodinamikai modell elfogadtatásáért. Mint tudjuk, pályáját neurológusként kezdte, innen jutott el a pszichoanalízis eszmerendszerének kidolgozásáig, és azt is tudjuk, hogy milyen szigorú következetességgel, mennyi — reá jellemző — elszántsággal szerzett tekintélyt e tudománynak. Fáradhatatlanul és csakis a megfigyeléseit, a klinikai tapasztalatokat, a tényeket egyedüli referenciaként elfogadva dolgozott és védte a kibontakozó elméleti rendszert a megfigyeléseiből levont következtetések álszent, moralizáló megítélésével szemben. A Masson-féle kutatás nyomán kibontakozó Freud-kép gyökeresen ellentmond az eddigi ismeretekre épülő elképzeléseknek és az újabb adatok által sugalmazott freudi karaktervonások hitelességénél egyelőre nagyobb e jellemvonások meglepetést vagy megdöbbenést okozó ereje.

1897 és 1903 között Freud fokozatosan azt a meggyszórdást alakította ki, hogy legtöbb nő páciense becsapta önmagát és Freudot is. A csábítással kapcsolatos emléképeik csupán a fantázia termékei (vagy a fantáziára való visszaemlékezésé), e képzeleti munka az ödipális helyzet származéka (bosszút állni legalább képzeletben az irigylt és gyűlölt szülőn), a gyermekkori normális szexualitás része. Az elmélet visszavonása köz-

ponti jelentőségű volt a későbbi freudi felfedezésekhez vezető úton. Masson úgy véli: Freud szándékai kétségbevonhatatlanok. Bizonyos, hogy az elcsábítási elmélet visszavonása Freud meggyőződése szerint helyes lépés volt, vagy legalábbis a későbbiekben mind helyesebbnek tűnt számára e lépés. Nem ismerhette fel, hogy a visszavonás egyszerűen személyes bátorságának kudarca. Félt az izolációtól és attól, hogy teljes magáramardottságban nem létezik tudományos elismerés, előrehaladás. Masson továbbmegy és a következőket állítja: ha az igazságot ilyen vagy olyan személyes okok miatt kitörölték a pszichoanalitikus elméletből, akkor a mozgalom később létrejött konstrukciójából is törölték szükségszerűen. Ezt tették volna a Freud-követők.

Könyvének utolsó lapjain olyan szerzők nézeteit említi, akik szerint a gyermekek korai éveikben elszenvedett szexuális erőszak jóval gyakoribb, mint az általánosan ismert. Herman Judith adataira hivatkozik, aki szerint az átlagpopulációban minden harmadik nő érintett, de a pszichiátriai kezelést, támogatást, terápiát igénylő nők között ez az arány még magasabb. A jelenleg folyó pszichoanalitikus terápia (és burkoltan vagy nyíltan minden pszichoterápia tartalmaz analitikus megfontolásokat) célja, hogy meggyőzze a páciens: a trauma nem történt meg a realitás szintjén. Ez súlyos következményekkel járhat, hiszen az analitikus, bármennyire is segítőkész egyébként, erőszakot követ el a beteg belső élete ellen és akaratlanul összejátszik azzal, aki először tette beteggé őt. A teljes analízis így lehetetlen — fejti ki Masson —, hiszen a beteg az indulatátvitteles folyamatban nem tud felnőni az analitikushoz, mert az az abúzust elkövető szülő attitűdjét reprodukálja. Ha a pszichoanalitikus nem néz szembe saját tudományának múltjával és nem ismeri el, hogy az eredeti elmélet visszavonása tudományosan nem megalapozott, sőt a fellelhető adatok éppen az elcsábítási elmélet igazát támasztják alá, akkor soha nem lesz képes szembesíteni betegeit a múlttal.

Ez a Masson-féle kutatás kulminációs pontja, ezek azok a legfontosabb érvek szerinte, amelyek arra kell, hogy ösztönözzék az illetékes szakembereket, hogy vizsgálják meg újra az elcsábítási elmélet visszahívásának szükségességét, vegyék revízió alá a pszichoanalízis elméleti konstrukcióját.

Masson saját alakját a Ferenczi és Robert Fliess alkotta sor következő tagjának érzi abban az értelemben, hogy az elszigetelődés, az analitikusok részéről tapasztalt megbélyegzés és az irracionális elutasítás volt a reakció arra, amit igaznak tartottak. Masson 1981 augusztusában tette közzé kutatási eredményeit a New York Times-ban. Közbevetően egy gondolat kívánczik megjegyzésre.

E helyen dönthető el teljes bizonyossággal, hogy miért e folyóiratban közölte tudományos szenzációnak ható eredményeit. Természetesként és magától értődként hat, ha egy kutató az illető tudomány vagy tudományág információit közölni hivatott orgánium lapjain értesíti tudóstársait és a közvéleményt az újabb eredményekről. Annak oka, hogy ebben az esetben a közvélemény tájékoztatása miért kapott hangsúlyt e lépéssel, remélhetően nem az, hogy a tudományos szenzáció közlésekor a szenzáció effektusa volt hangsúlyos.

A pszichoanalitikusok a tiltakozás és a felháborodás gesztusaival reagáltak, az eredményeket egyszerre tartották silánynak és felháborítóknak. Egyes analitikusok úgy ítélték meg az elvégzett kutatást, hogy az nem más, mint egy ödipális szituáció által motivált erőfeszítés. Tény, hogy a Times-beli cikkek megjelenése után (1981. augusztus) Eissler arra akarta rávenni őt, hogy nyilvánosan határolja el magát a cikkekben ki-

fejtett nézetektől vagy vonja vissza azokat. Mivel Masson erre nem volt hajlandó, Eissler felfüggesztette állásából. Egyébként mindössze pár hónap választotta el Massont attól, hogy átvegye Eissler helyét az Archívum élén, tehát valóban érthetetlen, hogy miért nem várt a tervezett novemberi kinevezéséig, amikor a szükséges „hivatali pozíció” birtokában talán teljesen más fordulatot adhatott volna a dolgok menetének.

Állásából való felfüggesztését követően Masson perbefogással fenyegette Eisslert, aki viszont követelte vissza azokat a hangfelvételeket, amelyeket ő adott át Massonnak abból a célból, hogy átírja azokat. E hangfelvételeken Freud betegek, barátai és kollégái nyilatkoznak Eisslernek, aki e felvételeket harminc év alatt készítette. 1982 augusztusában Masson valóban be is nyújtott egy tizenhárom millió dolláros keresetet a Kaliforniai Legfelsőbb Bíróságnál Kurt Eissler (A Freud Archívum) és Muriel Gardiner (a New-Land Foundation) ellen mint alperesek ellen. A 27 oldalas beadványban igazságtalan elbocsátással, szerződésszegéssel, rágalmozással vádolja Masson az alpereseket, akik szerinte alapvető elveket sértettek meg, amikor nem segítették, inkább akadályozták Freud írásainak, publikációinak és munkáinak történeti szempontú kutatását. A vádirat megállapítja, hogy helytelenül jártak el az alperesek, amikor eltitkolták a ténytet, hogy Freud felismerhette: hibás lépés volt az elcsábítási elmélet visszavonása. Ennél fogva szükségesnek látszik az alperesek pszichoanalitikus nézeteinek és kezelési elveinek újraértékelése.

Muriel Gardiner, aki 80 éves volt és nem akarta magát kitenni egy bírósági per bonyolalmainak, per nélküli kártérítést ajánlott fel a felperesnek százötven ezer dollár összegben. Ennek fejében azt kérte, hogy Masson ejtse a pert és kötelezze magát a nála levő hangfelvételek visszaszolgáltatására és arra, hogy további írásában, publikációiban nem használja fel azokat az anyagokat, amelyekhez az Archívumban jutott.

Eissler úgy nyilatkozik Janet Malcolm riportkönyvében¹⁶, hogy az emberek általában örülnek, ha valami negatívumot és kompromittáló dolgot derítenek ki és olvashatnak, hallhatnak Freudról. Az ilyen adatok gyűjtését és kutatását szerinte a revans iránti vágy motiválja, hiszen Freud felfedezései sértőek és bántóak az emberiségre nézve.

Valóban igaz az, hogy újabb kutatások gyarapítják eddig ismeretlen tényekkel és feltételezésekkel a pszichoanalízis történetét. Marieanne Krüll 1986-ban megjelent könyvében foglalja össze kutatásainak eredményét. Ezek szerint az elcsábítási elmélet visszavonásának oka Freudnak édesapjával való viszonyában keresendő.¹⁷

Egy autodidakta Freud-kutató is munkához látott Peter Svalessnek, az egykori Rolling Stones nevű rockegyüttes volt technikus személyében. Interjúkat készít még élő Freud páciensekkel, felkutatta W. Fliess Izraelben élő leányát, Pauline Jacobsohn-t, aki elvezette őt a Hebrew Egyetemre, ahol elhelyezte apja irodalmi hagyatékát, ennek birtokában Svaless W. Fliess biográfiáját kívánja elkészíteni.

Svaless „A mindennapi élet pszichopatológiája” c. Freud írás tartalomelemzéséből kiindulva Freud magánéletére vonatkozó momentumot próbál kimutatni.¹⁸

A Freud életére és a pszichoanalízis korai történetére vonatkozó kutatások valószínűleg folytatódnak és e kutatási eredményeket — ha kellő kritikával is, de — számításba kell vennünk. Freud korai munkásságára, a pszichoanalízis korai történetére, ezen belül az elcsábítási elmélet jelentőségére és szerepére vonatkozó megközelítések

napvilágra kerülésének vagyunk tanúi. A magyar nyelvű irodalmat a közeli jövőben megjelenő és a témát terjedően eltérő aspektusból megvilágító mű is gyarapítja.

Frank J. Sulloway: *Biologist of the Mind* című könyvében többek között arra igyekszik koncentrálni, hogy a pszichoanalízis korai történetének feltárásával érthetőbbé tegye a freudi elkötelezettséget, amellyel a szexualitás és a neurózis lényegi okai közötti közvetlen etiológiai viszonyt támogatta. Mint ismeretes, Freud a neurózisok kezdeti felosztásában aktuálneurózist és ún. elhárításos neuropszichózist különböztetett meg. Az előbbi kórformák közé a neuraszténia és a szorongásos neurózis tartozott, eredetükre nézve Freud az abnormális szexuális gyakorlattal hozta őket összefüggésbe (megszakított közösülés, hosszan tartó absztinencia, maszturbáció). Érdekessége e kezdeti felfogásnak, hogy először az aktuálneurózisok kapcsán következett szexuális jellegű kauzális tényezőkre, mégpedig egy pszichofizikalista magyarázó sémát használva. Eszerint neurológiai mérgezés, toxikus hatás éri a szervezetet a szaporítószervekből kiáramló szexuális szubsztancia növekedése révén. A későbbiekben feladta felfogását Freud arról, hogy a szorongás fizikailag származna a libidóból. A neurózisok másik csoportjával kapcsolatos kutatások 1894 és 1896 közé esnek, ekkor foglalkoztatta Freudot a legintenzívebben az a kérdés, hogyan lehet elkülöníteni az elhárításos pszichoneurózisok fontosabb formáit. E neurózisfajta körébe tartozott a hisztéria, a kényszeres és fóbiás neurózis, a hallucinációs pszichózis és a paranoia. E kórképek létrejötte — kezdeti freudi magyarázat szerint — az elhárítás különböző módzataival van összefüggésben, például a hisztéria esetében a beteg számára elfogadhatatlan gondolati tartalommal szembeni elhárítás a jellemző és az az adottság, melynek nyomán az affektus tünetekké történő szomatikus konvertálódása létrejöhet.

1896 elején az elhárítási neuropszichózisok etiológiájára vonatkozó gondolatok további finomítása vezette Freudot ahhoz az állításához, hogy „ezek mindegyikét gyermekkor szexuális traumák, elcsábítások okozzák, melyeket vagy egy felnőtt vagy egy sokkal idősebb gyermek követ el. A hisztériások elcsábításának idejét a gyermekkor első négy évére teszi, a velejáró élményeket passzívoknak és általában kellemetleneknek tételezi fel. A kényszerneurotikusok elcsábításának idejét kissé későbbre helyezi a gyermekkorban (négy és nyolc éves kor közé) és feltételezi, hogy a gyermek szerepe az elcsábításban aktívabb. A hisztériások elcsábításától eltérően az ilyen későbbi élmények akkor örömezt keltettek, gondolta Freud — innen származik a kényszerneurotikusok végnélküli önmarcangolása. Végül a paranoia egy még későbbi, de szintén pubertás előtti elcsábítással függ össze: amely a legkevésbé alapul akár 'infantilis determinánsokon', akár gyermekkor elfojtásokon s ennél fogva par excellence elhárítási neurózis.”¹⁹

Sulloway úgy értékeli az elcsábítási elmélet jelentőségét, hogy az segítette Freudot abban, hogy figyelmét közvetlenül a patológiás elhárítás magyarázatára irányítsa és adekvátabb formula kereteiben bontsa ki a szexualitás és a neurózisok összefüggését, elvetve a szexuális traumák szerepéről vallott felfogását. De a közvetlen elméleti jellegű kutatásokon túlmenően van a kérdéskörhöz közvetetten kapcsolódó kutatási terület is az empirikus pszichológia irodalmában. Évente mintegy negyven-ötven tanulmányt közölnek a világ szakfolyóirataiban az „inceszt” tárgykörbe utalt jelenséggel kapcsolatban, főként nyugat-európai és amerikai szerzők tollából. Rendszeresen jelennek meg

irodalmi összefoglalók e témában²⁰ és kiterjedt vizsgálat folyik arra nézve, hogy milyen következményekkel jár a gyermekeken elkövetett szexuális visszaélés a felnőttkori szexuális életre, az emocionális életre és a személyiség más aspektusaira nézve²¹. Az egyes szerzők eltérően becsülik meg a jelenség gyakoriságát, de abban egyetértenek, hogy a gyakorisági mutatók magasabbak a vártnál. Egy tanulmány²² adatai szerint 930 véletlenszerűen kiválasztott, városban élő nő közül 16%-os arányban szenvedtek el 18 év előtt, 12%-os arányban 14 éves kor előtt intrafamiliaris abúzust. Ugyanezen nők körében az extrafamiliaris abúzusok áldozatai 31%-os arányban fordultak elő. E kutatások jellegüket és céljukat tekintve jórészt praxisra orientáltak. Foglalkoznak az elkövetők és az áldozatok személyiségének vonásaival, a terápia lehetőségeivel, leírják a család szociológiai jellemzőit is pszichológiai dinamikáit, ahol a jelenség előfordul. Valószínű, hogy e kutatások szükségességét a pszichiátriai és pszichoterápiás praxis területén jelentkező esetek indokolják, ahol a szakembernek terápiás stratégiát kell kidolgoznia a gyógyítás érdekében. Janet Malcolm riportkönyve említi, hogy egyesek a pszichoterápiába jelentkező nők 90%-ban tartják lehetségesnek a gyermekkori szexuálisabúzus előfordulását,²³ Masson könyvében az átlag népesség 30%-ra becsüli az abúzus áldozatainak számát nők között.

Elgondolkoztató adatok ezek és magától értődő kérdésnek tűnik ezek után, hogy az empirikus pszichológiai kutatás milyen további adatokkal, milyen kérdések megválaszolásával járulhatna hozzá a pszichoanalitikusan orientált pszichoterápia elméleti kérdéseinek megválaszolásához, az elméletben jelentkező kételyek, problémák tisztázásához. További kérdés, hogy az analitikusok egyáltalán figyelembe kívánják-e venni az említett kutatásokat az elcsábítási elméletre vonatkozó megfontolásaik kifejtésekor?

Páratlanul nehéz és legalább ilyen nagy jelentőségű feladat lehetne annak tisztázása, hogy a pszichoanalízis jelenleg használatos és érvényben levő elméleti konstrukciója mennyiben változna meg, ha valóban érvényesnek, helytállóknak tételeznénk fel az eredeti elcsábítási elméletet. Valóban kellene-e változtatni a kezelési elveken, ahogyan azt Masson követeli, vagy nem, ha igen, akkor milyen jellegű változtatásokat kellene eszközölni? Az elkövetkező idők döntik el, hogy a pszichoanalízis elméletével foglalkozó szakemberek és az empirikus pszichológiai kutatással foglalkozók érdemesnek, lehetségesnek, szükségesnek tartják-e erőik összefogását a felmerülő kérdések megválaszolásához.

A válasz remélhetően igenlő lesz, az elméleti szakemberek szintetizálni fogják a gyakorlat oldalán jelentkező tapasztalatokat. Addig azonban a pszichoanalízis belső elméleti konstrukciójára vonatkozó fejtegetések és az empirikus kutatási anyag adatainak egy merőben más szinten kezelése az elméleti és gyakorlati tudás egymástól való elidegenülésének jeleként értékelhető.

Jegyzetek

1. Jeffrey Moussaieff Masson: *The Assault on Truth. Freud's Suppression of the Seduction Theory*, Farrar, Straus and Giroux, 1984. 308 pp.
2. J. M. Masson: *Scholars seek the hidden Freud in newly emerging letters*, *Times*, Aug. 18, 1981

- Did Freud's isolation, Peer Rejection Prompt Key Theory Reversal? *Times*, Aug. 25, 1981. Freud and the Seduction Theory. A challenge to the foundations of the psychoanalysis. *The Atlantic*, Febr. 1984.
3. Janet Malcolm: Annals of Scholarship. *New Yorker*, Dec. 5, 1983., Dec. 12, 1983.
 4. Lásd pl. Anthony Storr: Did Freud Have Clay Feet? The Assault on Truth by J. M. Masson, *Times*, Febr. 12, 1984.
 5. Daniel Goleman: Psychoanalysis appears stung but little burned, *The New York Times*. Jan. 24, 1984.
Ralph Blumenthal: Evidence points to anguish over seduction theory. *New York Times*, Jan. 24, 1984.
 6. Peter Svalos: Freud, Minna Bernays, and the Conquest of Rome. New Light on the Origins of Psychoanalysis, *The New American Review*, Spring/Summer 1982.
 7. Lásd pl. a német szociológus, Marianne Krüll könyvét: Freud and his Father. New York, W.W. Norton and Company, 1986.
 8. Janet Malcolm: In the Freud Archives, 56–57. o.
 9. J. M. Masson: The Assault on Truth, Freud's Suppression of the Seduction Theory, 3. o.
 10. Ugyanott: 10. o.
 11. Ugyanott: 11–12. o. Részlet az 1912. január 24-én, a Bécsi Pszichoanalitikai Társaság találkozóján elhangzott beszámolóból.
 12. Ugyanott: 38. o.
 13. *Revue neurologique* 1896. márc. 30. Az öröklés és a neurózisok etiológiája.
 14. J. M. Masson: The Assault on Truth, 114. o.
 15. Ugyanott: 186. o.
 16. Janet Malcolm: In the Freud Archives
 17. Lásd a 7. jegyzetet.
 18. Lásd a 6. jegyzetet.
 19. Frank J. Sulloway: Freud, Biologist of the Mind. Beyond the Psychoanalytic Legend. Basic Books, Inc. Publishers New York, 1983, 101–135. o., különös tekintettel a „The Seduction Theory” c. alfejezetre.
 20. Lásd például Lystad, Mary H.: Sexual abuse in the home: A review of the literature. *International Journal of Family Psychiatry* 1982, 3 1, 3–31. o.
 21. Lásd például Van Buskirk, Susan S., Carolyn F.: Characteristics of eighth women seeking therapy for the effects of incest, *Psychoterapy: Therapy, Research and Practice*, 1983, 20, 4, 503–514.
 22. Russel, Diana E.: The incidence and prevalence of intrafamilial and extrafamilial sexual abuse of female children. *Child Abuse and Neglect*, 1983, 7, 2, 133–146. o.
 23. Janet Malcolm: In the Freud Archives, 157. o.